

KÜLTEPE TABLETLERİ IŞIĞINDA, M.Ö II. BİNDE, KADININ İŞ HAYATINDAKİ YERİ

Arş. Gör. Esma ÖZ

Erciyes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
eo@erciyes.edu.tr

Öz

Eski Anadolu tarihini aydınlatan ilk yazılı belgeler, Kültepe tabletleridir. Bu belgeler, M.Ö ± 1975-1723 yılları arasına tarihlenen ve yaklaşık 250 yıllık bir zaman dilimini kapsayan, "Asur Ticaret Kolonileri Dönemi" olarak adlandırılan devre âittir. Kültepe tabletlerinin büyük bölümü, borç senetleri, tüccarların birbirlerine gönderdikleri iş mektupları, teslimat belgeleri, masraf listeleri, toplu kayıtlar ve çeşitli konularda düzenlenmiş notlardan oluşmaktadır. Tabletlerin bir kısmı da, sayıları çok fazla olmamakla birlikte, nişan, evlenme-boşanma, evlatlık alma, nafaka ve miras gibi sosyal içerikli konulardadır. Bu belgeler sayesinde, M.Ö II. bin de, Asur-Anadolu arasındaki ticarî ilişkiler ve iktisadî hayat ağırlıklı olmak üzere, Anadolu toplumunun siyasî ve kültürel yapısı hakkında da bilgi sahibi olabilmekteyiz.

Kültepe tabletlerinde, Asurlu kadınların, özellikle, kumaşların üretimi ile ilgilendikleri; bunun yanında, köle alım-satımı, gümüş ve tahıl ticaretiyle de uğraştıkları anlaşılmaktadır.

Bu çalışmamızda, Kültepe metinlerinde, iş kadını olarak karşımıza çıkan Asurlu ve yerli bayanların ticarî aktivitelerini içeren bazı belgeler üzerinde duracağız.

Anahtar Kelimeler: Asur Ticaret Kolonileri Dönemi, kumaş ticareti, dokumacılık, yün üretimi, ölçü kabı.

THE PLACE OF WOMAN IN THE BUSINESS LIFE IN THE LIGHT OF KÜLTEPE TABLETS IN THE 2ND MILLENNIUM BC

Abstract

The earliest written documents which illustrate the ancient Anatolian history are Kültepe tablets. These documents, belong to the age called 'Assyrian Trade Colonies Period' which is dated to approximately ±1975-1723 BC and is thought to have spread out a period of 250 years. The prevalent majority of the Kültepe tablets, consist of debt instruments, business letters sent merchants' each others, delivery documents, expenditure lists, mass registries and notes which were prepared on various issues. Though not so many in quantity, some tablets have focused on social themes such as engagement, marriage-divorce, adopting, alimony and inheritance. Thanks to these documents, we are informed to some extent about the commercial relations between Assyria-Anatolia and the economical life, in the 2nd Millennium BC along with the political and cultural structure of Anatolia.

In Kültepe tablets, Assyrian women's especially, with production of textiles have engaged in; in addition to, also with slave purchase-sale, trade of silver and cereal have busied with to be understood.

Throughout this study, we are going to discuss some documents which contain the commercial activities of the Assyrian and native women appearing as business women in the Kültepe texts.

Key Words: Assyrian Trade Colonies Period, trade of cloth, textile industry, production of wool, vessel of measure.

1. Giriş

Asur Ticaret Kolonileri Dönemi'nde, Anadolu'nun siyasî yapısının yerel krallıklardan oluştuğu ve yönetimde *rubāum*(kral)lar'ın yanında *rubātum* (kraliçe) lar'ın da söz sahibi oldukları metinlere yansımıştır.¹ Özellikle, ticarî belgelere baktığımızda, günümüzden yaklaşık 4000 yıl önce de, kadınların, çeşitli iş alanlarında aktif olarak faaliyetlerde buldukları görülmektedir.²

Kültepe'de ele geçen tabletlerden, Asurlu kadınların, hem Asur'da hem de Anadolu'da büyük ölçüde ticarî hayatın içerisinde yer aldıkları bilinmektedir.³ Son yıllarda ortaya çıkarılan tabletlerle, bazı yerli bayanların da bir tüccar gibi iş hayatına atıldıkları anlaşılmaktadır.⁴

¹ ATHE 62 (Bu metin, Burkhard Kienast tarafından, *Die Altassyrischen Texte Des Orientalischen Seminars Der Universität Heidelberg Und Der Sammlung Erlenmeyer Basel*, Berlin 1960, s: 86-89'da yayınlanmıştır.) numaralı belgede şunları okuyoruz: ³³ *a-na Lu-hu-za-ti-a Hu-ra-ma* ³⁴ *Ša-lá-ah-šu-a ú a-na ma-ti-ša a-dí ša* ³⁵ *pá-zu-ur-tim ru-ba-tum ta-áš-pu-ur-ma* ³⁶ *e-na-tum na-ad-a a-pu-tum mi-ma* ³⁷ *lá tú-pá-za-ar...*" ³³⁻³⁵ Kraliçe Luhuzattiya'ya, Hurama'ya, Şalahşua'ya ve ülkesindeki (her yere) kaçakçılıkla ilgili mektup yazdı. ³⁶⁻³⁷ Gözlerinizi açın! Lütfen hiçbir şeyin kaçakçılığını yapmayın..." OIP 27, 5'de de (Metin, Remzi Kuzuoğlu tarafından "Asur Ticaret Kolonileri Çağı'nda Anadolu Kraliçeleri" adlı makalede işlenmiştir. Bu çalışmada, Anadolu kraliçelerinin, Asurlu tüccarlardan tekstil ürünleri ile bakır ve gümüş gibi çeşitli mallar sipariş ettiklerine ilişkin bir grup belge ele alınmış ve kraliçelerin, ticarete de söz sahibi olduklarından bahsedilmiştir.) hapiste tutulan Şalahşua sarayının adamları ile ilgili olarak kraliçe ve *rabi simmiltim*'in vereceği kararın beklendiği anlaşılmaktadır. Metnin ilgili satırları şöyledir: ⁹ *a-šu-mi a-wi-lî ha-pi-ri ša É. GAL-lim* ¹⁰ *ša Ša-lá-ah-šu-wa ša i-na ki-šé-[er-šî-im]* ¹¹ *[wa]-áš-bu-ni áš-pu-ra-ku-um a-[li-ik-ma]* ¹² *[pî]-i ru-ba-ti ú GAL sí-[mî-il-tim]* ¹³ *[š]a-a-al-ma šu-ma ru-[ba-tum ú GAL sí-mî-il-ti]* ¹⁴ *ú-ta-ru-šu-nu šu-up-r[a-am]...*" ⁹⁻¹¹ Hapiste tutulan Şalahşua sarayının hapiru adamları hakkında ben sana yazdım. Git ve ¹²⁻¹⁴ kraliçe ve *rabi simmiltim*'in ağzını araştı. Eğer, kraliçe ve *rabi simmiltim* onları serbest bırakırlarsa bana yaz..."

² Cahit Günbattı, "Kültepe Tabletlerine Göre, Kadınların Ticarî Faaliyetleri Hakkında Bazı Gözlemler", XI. Türk Tarih Kongresi Bildirileri I. cilt, Ankara 1994, s:191-200 ve Klass R.Veenhof, *Aspects of Old Assyrian Trade and Its Terminology* (AOATT), Leiden 1972, s:103-123'de çalışmamıza konu olan kadınların, ticarî faaliyetlerini içeren belgelerin büyük bölümünü ele almışlardır.

³ Cahit Günbattı, a.g.m, s: 191-200.

⁴ İrfan Albayrak, "Koloni Çağında Yerli Bir Bayan Madawada", III.Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri, Ankara 1998, s:1-14'de Madawada'ya âit bir grup belgeyi (Kt o/k 39; 40; 44; 46; 64; 81; 106; CCT I, 9b) işlemiştir.

Anadolu'da bulunan Asurlu tüccarların, eşlerine yazdıkları mektuplardan edindiğimiz bilgilere göre kadınlar, eşleri Anadolu'da iken, onların Asur'daki ticarî ve hukukî işlerini takip ediyorlardı. Asurlu kadınların, özellikle kumaş ticaretiyle uğraştıklarını ve kumaşların pazarlanması için Anadolu'ya, eşlerine gönderdiklerini biliyoruz. Asur ve çevre bölgelerden, Anadolu'ya ihraç edilen ürünlerin başında çeşitli kumaş türlerinin⁵ geldiği düşünüldüğünde, bu durum şaşırtıcı değildir. Mezopotamya'dan Anadolu'ya kumaş ihracatı, Asur ve civar şehirlerde yünün bol bulunduğunu akla getirmektedir. Nitekim, bazı Babil ve Mari metinlerinde⁶ koyunların kırılması bahsedilmektedir ki, muhtemelen yün ihtiyacı da Babil gibi küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğu şehirlerden karşılanmaktaydı.

Anadolulu iş kadınları, metinlerde, çoğunlukla tahıl ve gümüş ticareti ile meşgul olan, kendilerine çeşitli malların teslim edildiği kişiler olarak geçmektedirler. Bunun yanında, bazı köle ve gayrimenkul alım-satım belgelerinde de alıcı ya da satıcı pozisyonunda karşımıza çıkmaktadırlar.⁷ Bu devirde, Anadolu kadını, kendi adına borçlanıyor veya borç para veriyor, yürüttüğü faaliyetlerle ilgili senet düzenleyip, bunları imza edebiliyor ve çeşitli konularda dava açabiliyordu.⁸ Yerli kadınların, ticaretteki girişimleri bunlarla sınırlı değildi. Aynı zamanda, aşağıda işleyeceğimiz belgelerden de anlaşılacağı üzere, bu kadınlar, borç verirken, standart ağırlıkları⁹ kullanmayıp, ürünleri, kendi belirledikleri ölçü kapları ile vermekte ve aynı ölçü kabıyla da geri almaktaydılar. Bu durum, onların iş hayatındaki konumunu yeterince ortaya koymaktadır.

2. Metinlerin Değerlendirilmesi ve Yorumlanması

Kültepe metinlerinden, Anadolu'ya kumaş sevkıyatı yapan önemli iş kadınlarının bulunduğunu biliyoruz. Bunların başında Lamassî gelmektedir.¹⁰

⁵ Kültepe metinlerinde geçen kumaş türleri, ölçüleri, renkleri, ağırlıkları, kaliteleri ve kumaşlar üzerinden alınan vergiler için bkz. Klass R.Veenhof, *Aspects of Old Assyrian Trade and Its Terminology* (AOATT), Leiden 1972, s: 79-214.

⁶ LIH I, 25, ARM V, 67.

⁷ Kt o/k 39; Kt o/k 45; Kt v/k 52; KTS 46; VS XXVI, 97B; Kt a/k 898; Kt v/k 125; Kt v/k 65; Kt 88/k 990; Kt 88/k 1003; Kt a/k 554.

⁸ Firuzan Kınal, "Eski Anadolu'da Kadının Mevkii", *Bellekten*, sayı:79, c: XX, Ankara 1956, s: 355-366.

⁹ Ağırlık ölçüleri için bkz. Jan Gerrit Derksen, *The Old Assyrian Copper Trade In Anatolia*, İstanbul 1996, s:80-89.

¹⁰ Kemal Balkan, "Eski Asur ve Anadolu'da Kızların Çocuk Yaşında Nişanlanması", *Bellekten*, sayı: 200, c: LI, Ankara 1987, s: 417'de Lamassî için, Püšu-kên'in bir akrabası olabileceğini ileri sürmüştür. Klass R. Veenhof ise, *Aspects of Old Assyrian Trade and Its Terminology*, Leiden 1972, s:111'de Lamassî'den bahsederken, "Püšu-kên'in karısı" ifadesini kullanmaktadır. Şu-Kübum'dan, Püšu-kên'e hitaben yazılmış ATHE 31 nolu mektupta, Şu-Kübum, Püšu-kên'e şöyle seslenmektedir: ⁽⁷⁾ 3 TÚG kam-sú-tum SIG₅ 7 TÚG ⁽⁸⁾ ku-ta-ni ŞU.NİĞİN 10 TÚG ša a-š-tí-kà ⁽⁹⁾ a-na Ku-lu-ma-a ma-ah-ri-a ⁽¹⁰⁾ ta-áp-qí-id-ma ... " ⁽⁷⁻¹⁰⁾ 3 (top) kamsum (cinsi) kaliteli kumaş, 7 (top) kutānum (cinsi) kumaş; toplamda, senin eşinin 10 top kumaşını, huzurumda, Kulumaya'ya teslim etti..." Lamassî'nin, Püšu-kên ile mektuplaşmalarını göz önüne alırsak, burada "senin eşin" diye bahsedilen kişinin Lamassî olma ihtimali kuvvetlidir.

Lamassî'nin, ticarî faaliyetleriyle ilgili, Pūšu-kēn'e yazdığı pek çok mektuptan, onun kumaş dokumacılığı ile ilgilenen, dönemin önde gelen, Asurlu iş kadınlarından biri olduğunu anlıyoruz. Lamassî'den, Pūšu-kēn'e hitaben yazılmış, çeşitli miktarlardaki kumaşların teslimatına dâir bilgilerin kaydedildiği BIN IV, 10 numaralı metinde, Lamassî, gönderdiği kumaşlar için, Pūšu-kēn'in kendisine şöyle seslendiğini belirtmektedir: ¹⁴⁾ *xa-hu-ru* ¹⁵⁾ *lá dam-quí* "küçüktürler (ve) kalitesizler." Benzer ifadelere, BIN VI, 11 numaralı belgede de rastlamaktayız. Lamassî, Pūšu-kēn'e, ⁷⁻¹⁰⁾ *mì-šu ša ta-áš-ta-na=pá-ra-ni* ⁸⁾ *um-ma a-ta-ma* TÚG.HI.A ⁹⁾ *ša tù-uš-té-né-bi-li-ni* ¹⁰⁾ *lá dam-quí* ⁷⁻¹⁰⁾ "Niçin sen bana dâima 'gönderdiğin kumaşlar kalitesizdir.' diye yazıyorsun" şeklinde sitem etmektedir.

Asur'da yünün pahalı olduğu ve bundan dolayı Lamassî'nin, Anadolu'da bulunan Pūšu-kēn'den yün istediğine dâir metinler de elimizdedir. RA 59, 25 numaralı metinde¹¹⁾, Lamassî, şehirde (Asur'da) yünün pahalı olduğunu söyleyerek, Pūšu-kēn'in kendisine gümüşle birlikte yün de göndermesini istemektedir. Metnin ilgili satırları şöyledir: ¹¹⁾ *i-na alim*^{ki} ¹²⁾ SÍG.HI.A *wa-aq-ra-at* ¹³⁾ *i-nu-mi* KÜ.BABBAR 1 *ma-na* ¹⁴⁾ *ta-ša-kà-na-ni* ¹⁵⁾ *i-na qí-ra-áb* ¹⁶⁾ SÍG.HI.A *šu-uk-na-am* ¹¹⁻¹⁶⁾ Şehirde yün pahalıdır. (Benim tasarrufum olarak) 1 mina gümüş koyduğunda, içine yün (de) koy." Aynı şekilde, BIN IV, 9 nolu tablette de, Lamassî, Pūšu-kēn'den yün istediğini ancak, yünün kendisine ulaşmadığını ifade etmektedir. Metinden şu sözleri okuyoruz: ¹⁾ *a-na Pu-šu-ke-en* ²⁾ *qí-bi₄-ma* ³⁾ *um-ma Lá-ma-sí-a ta-aš-pu-ra=am* ⁴⁾ SÍG.HI.A / *A-hu-qar* ⁵⁾ *í-a-šar* / *na-áš-ú-ni-ki-<im>* ⁶⁾ *mì-ma* / *lá i-dí-nu-nim...* ¹⁻³⁾ Pūšu-kēn'e söyle, Lamassî söyle (söyle). Bana yazdın ³⁻⁶⁾ Şöyle söyledin: 'Ahūqar ve Ía-šar, 5'er mina yünü sana taşımışlardır (getirmişlerdir).' Onlar, bana hiçbir şey vermediler."

Lamassî'nin, Asur'da yün sıkıntısı çektiği BIN VI, 7 envanter numaralı belgede de açıkça görülmektedir. Metnin 16-21. satırlarında şu ifadeler kayıtlıdır: ¹⁶⁾ *i-nu-mi ki-sà-am* ¹⁷⁾ *tù-šé-ba-lá-ni* ¹⁸⁾ SÍG.HI.A *šu-uk-nam* ¹⁹⁾ *ša-áp-tù-um* ²⁰⁾ *i-na a-lim*^{ki} ²¹⁾ *wa-aq-ra-at.* ¹⁶⁻²¹⁾ Para çantasını (keseyi) gönderdiğinde (içine) yün koy. Yün, şehirde pahalıdır."

Kültepe tabletlerinde, Anadolu'dan Asur'a yün gönderildiğine dâir çok az metin vardır. Veenhof,¹²⁾ Asur'da yünün pahalı olması durumunda böyle bir sevkiyatın söz konusu olduğunu söylemekte, bu şekilde gönderilen yünlerin genellikle çok küçük miktarlarda olduğunu ifade etmektedir. Günbattı,¹³⁾ yünün pahalı olmasını, Asur'da yeteri kadar yün bulunmamasından çok, arz-talep meselesiyle ilgili olduğunu düşünmektedir.

¹¹⁾ Bu belge, Paul Garelli tarafından, *Reveu d' Assyriologie et d' Archaéologie Orientale* (RA) Paris 1965, s:13-16'da işlenmiştir.

¹²⁾ Klass R. Veenhof, *Aspects of Old Assyrian Trade and Its Terminology*, Leiden 1972, s:130.

¹³⁾ Cahit Günbattı, "Kültepe Tabletlerine Göre, Kadınların Ticarî Faaliyetleri Hakkında Bazı Gözlemler", XI. Türk Tarih Kongresi Bildirileri I. cilt, Ankara 1994, s: 193.

Lamassī gibi, hem dokumacılıkla hem de kumaş ticaretiyle uğraşan bir başka Asurlu bayan Waq(q)u/artum'dur.¹⁴ Anadolu'da bulunan Puzur₄-Aššur'dan, Waqartum'a hitaben yazılmış, Asur'dan Anadolu'ya sevk edilecek kumaşların özellikleri ve dokumasıyla ilgili ayrıntılı bilgilerin yer aldığı TC III, 17 numaralı metindeki ifadeler, Waqartum'un ticaret hayatındaki rolünü açıkça ortaya koymaktadır. Metnin ilgili satırlarında şu sözler yer almaktadır: “⁽¹⁾ *um-ma Puzur₄-A-šur-ma* ⁽²⁾ *a-na Wa-qá-ar-tim qí-bi-ma* ⁽³⁾ *1 ma-na KÙ.BABBAR ni-is-ha-sú* ⁽⁴⁾ *DIRI ša-du-a-sú ša-bu* ⁽⁵⁾ *ku-nu-ki-a A-šur-i-dí na-áš-a-ki=im* ⁽⁶⁾ *šú-ba-tám qá-at-na-am* ⁽⁷⁾ *ša tū-šé-bi-li-ni* ⁽⁸⁾ *ša ki-ma šu-wa-tí ep-ší-ma* ⁽⁹⁾ *iš-tí A-šur-i-dí šé-bi₄-li-ma* ⁽¹⁰⁾ *½ ma-na KÙ.BABBAR lu-šé-bi₄-lá-ki=im* ⁽¹¹⁾ *ša šú-ba-tim pá-na-am* ⁽¹²⁾ *iš-té-na-ma li-im-šu-du* ⁽¹³⁾ *la i-qá-tù-pu-šu* ⁽¹⁴⁾ *šu-tù-šu lu ma-da-at...* ⁽³³⁾ *ga-am-ra-am* ⁽³⁴⁾ *šú-ba-ta-am* ⁽³⁵⁾ *ša té-pí-ši-ni tí-šé i-na-mi-tim* ⁽³⁶⁾ *lu ú-ru-uk-šu ša-ma-né* ⁽³⁷⁾ *i-na a-mi-tim lu ru-pu-šu.*” “⁽¹⁻⁵⁾ Puzur₄-Aššur, Waqartum'a şöyle söyler: 1 mina gümüş, *nishatum* vergisine ilave edilmiş, *šadduātum* vergisine doyurulmuş mühürle, Aššur-iddi(n) sana getirmektedir. ⁽⁶⁻¹⁴⁾ Bana gönderdiğin ince (dokunmuş) kumaşı ve onun gibi yapılan (üretimi benzer) kumaşları Aššur-iddi(n) ile (Anadolu'ya) gönder ve (kumaşların karşılığı olarak) ½ mina gümüşü sana gönderiyim. ⁽¹¹⁻¹⁴⁾ Kumaşın bir tarafını tarasınlar, onu kırpmayacaklar, onun dokuması sıkı olsun..... ⁽³³⁻³⁷⁾ Yaptığın (dokuduğun) tamamlanmış kumaş, 9 karış uzunlukta olsun, 8 karış genişlikte olsun.”

Puzur₄-Aššur'un, Waqartum'un bir akrabası ya da iş ortağı olması muhtemeldir. Çünkü, Asurlu kadınların sadece eşlerinin değil, aynı zamanda erkek kardeşlerinin ya da akrabalarının da ticarî işlerini takip ettiklerini biliyoruz.¹⁵

Metinde, Anadolu'ya gönderilmesi istenilen kumaşların özellikleri de ayrıntılı olarak kaydedilmiştir. Veenhof,¹⁶ Asurlu tüccarların, Asur'daki eşlerine yazdıkları mektuplarda, çoğu zaman istedikleri kumaşların türlerini belirttiklerini, dokuma için gerekli yün miktarı ve kumaşların ölçüleriyle ilgili de bilgi verdiklerini söylemektedir.

Waqartum'a âit BIN IV, 96 nolu belgede de, bu bayanın kumaş üretimi ile ilgilendiğini görüyoruz. Metnin ilgili satırları şöyledir: “⁽¹⁾ *a-na Bu-za-zu* ⁽²⁾ *qí-bi-ma um-ma* ⁽³⁾ *Wa-qur-tum-ma* ⁽⁴⁾ *TÚG.HĪ.A=ku-nu-ki-a* ⁽⁵⁾ *a-na A-sà-nim* ⁽⁶⁾ *a-dí-in / a-na a-wi-lim* ⁽⁷⁾ *ú-šé-bi-il₅-ma* ⁽⁸⁾ *a-hi a-ta / be-lí a-ta...* ⁽¹⁵⁾ *a-hi a-ta / TÚG.HĪ.A* ⁽¹⁶⁾ *a-na KÙ.BABBAR ta-er-ma* ⁽¹⁷⁾ *KÙ.BABBAR ku-nu-uk-ma* ⁽¹⁸⁾ *[š]é-bi₄-lam...*” “⁽¹⁻⁷⁾ Buzāzu'ya söyle, Waqartum şöyle söyler: Mühürüm (altındaki) 4 (top) kumaşı Asānum'a verdim. Adama göndereceğim. Sen kardeşimsin, sen beyimsin.... ⁽¹⁵⁻¹⁸⁾ Lütfen, kumaşları gümüşe çevir ve gümüşü mühürle ve bana gönder.”

¹⁴ İsmi yazılışı için bkz. Klass R.Veenhof, *Aspects of Old Assyrian Trade and Its Terminology*, Leiden 1972, dipnot 178.

¹⁵ Bu konuda bkz. Cahit Günbattı, “Kültepe Tabletlerine Göre, Kadınların Ticarî Faaliyetleri Hakkında Bazı Gözlemler”, XI. Türk Tarih Kongresi Bildirileri I. cilt, Ankara 1994, s: 196-197.

¹⁶ Klass R. Veenhof, *Aspects of Old Assyrian Trade and Its Terminology*, Leiden 1972, s: 103.

Kültepe metinlerinde, aktif olarak ticaretle uğraştığı anlaşılan bir başka bayan Tarām-Kūbi'dir. Tarām-Kūbi'den, kocası İnāya'ya yazılmış CCT 3, 23b'de şunları okuyoruz: “¹⁾ a-na I-na-a qí-b[i-ma] ²⁾ um-ma Ta-ra-am-Ku-b[i₄]-ma ³⁾ še-bu-lá-tim / ki-a-ma ⁴⁾ tū-uš-té-né-ba-lam ⁵⁾ a-na-kam / TÚG.HI.A ša i-kà-bu=tū ⁶⁾ lá uš-té-né-ba-lá-ku-um...” “¹⁻⁶⁾ İnāya'ya söyle, Tarām-Kūbi şöyle söyler: Sen, gerçekten her zaman bana malları gönderdin, (fakat) burada(n) kalın kumaşları sana gönderemedim.” demektedir.

CCT 3, 24'den de, Tarām-Kūbi'nin kumaş dokumacılığı ile meşgul olduğunu görüyoruz. Metnin ilgili satırlarında şu ifadeler yer almaktadır: “...³⁴⁾ i-hi-id-ma / me-eh-ra-at ³⁵⁾ [TÚ]G ōi-ba-tí-a / KÜ.BABBAR / i-na ³⁶⁾ [ša] i-qá-tí-kà-ma / i-ba-ší-ú ³⁷⁾ šé-bi₄-lam-ma” “³⁴⁻³⁷⁾ Benim kumaşlarımın karşılığı olarak elindeki mevcut gümüşü bana gönder.”

Yukarıda işlediğimiz metinlerde görüldüğü üzere, kadınlar, Asur'dan gönderdikleri kumaşların karşılığı olarak gümüş istemektedirler. Kadınların, kumaşları dokumak için ihtiyaç duydukları yünü ve çeşitli dokuma malzemelerini satın almaları ve aynı zamanda evin geçimini sağlamaları için bu gerekiyordu.

Kültepe metinlerinde, kadınların Anadolu'ya, sadece kumaş sevkıyatı yapmadıkları, aynı zamanda, aksesuarlar ve çeşitli ev araç-gereçleri de gönderdikleri anlaşılmaktadır. Kt v/k 38 numaralı belgede Ennum-Aššur'un, Asur'da bulunan karısı Nuhšātum'a¹⁷ yazdığı mektupta şu ifadeler yer almaktadır: “¹⁸⁾ i-na dUTU^{si} tup-pí-i ¹⁹⁾ ta-ša-mì-i-ni pá-ší ²⁰⁾ na-ki-pí iš-ra-tim ²¹⁾ ší-na-tim sí-sí-ni ²²⁾ a-ni-ki mî-ma ší-na-tim ²³⁾ ša za-ak-ri-im ²⁴⁾ a-na ha-ra-ni-a ²⁵⁾ a-na wa-øa-i-a šé-bi₄-lim ²⁶⁾ na-áb-ri-a-tim ša i-lá-tim ²⁷⁾ ú ki-ta-a-am ²⁸⁾ ra-bi-tám šé-bi₄-lim...” “¹⁸⁻²⁸⁾ Mektubumu işittiğin günde baltaları, çekiçleri, kemerleri, ayakkabıları, süpürgeleri, yüzükleri, çeşitli erkek ayakkabılarını yolumun çıkışına (kadar) buraya gönder. nabritum torbalarını ve büyük keten (torbayı da) buraya gönder.”

Aşağıda işleyeceğimiz iki tablette de, Nuhšātum'un, kendisine gönderilen tabletleri mühürlemesi istenmektedir ki, bu durum onun sadece ticarî değil, hukukî yetkisinin de bulunduğunu göstermektedir.

Nuhšātum'un oğlu Šallim-ahum, Kt v/k 17'de annesine şöyle seslenmektedir: “⁵⁾ um-mì a-tí i-nu-mì a-na alim^{ki} ⁶⁾ a-ta-al-ku i-na ba-áb ⁷⁾ ha-ra-ni-a ta-ma-lá-ki ⁸⁾ ša æup-pì ra-bi₄-ú-tim ⁹⁾ ša ha-ra-nim ¹⁰⁾ IGI A-mur-DINGIR ša e-zi-ba-ki-ni ¹¹⁾ a-øe-er ku-nu-ki-a ¹²⁾ ù a-tù-nu ¹³⁾ ku-un-kà-ma ¹⁴⁾ a-na A-bu-qar ¹⁵⁾ ōi-ha-ri-a ¹⁶⁾ pì-iq-da-ma ¹⁷⁾ a-øe-ri-a ¹⁸⁾ a-na Ša-mu-ha ¹⁹⁾ lu-ub-lam...” “¹⁻¹³⁾ Sen annem-sin. Şehre geleceğim zaman, yolculuğumun başında, sana Amur-ilî'nin önünde bıraktığım, yol için (gerekli) büyük tablet kabını, benim mührüme ilaveten, siz de

¹⁷ 1970 yılı Kültepe kazılarında ele geçirilmiş tabletlerin büyük bölümünü, dönemin önde gelen tüccarlarından Ennum-Aššur'un arşivi oluşturmaktadır. Bu tabletlerden, Kt v/k 118, st:3-4'den Nuhšātum'un, Ennum-Aššur'un karısı olduğunu öğreniyoruz. 1970 (v/k) dönemine âit 120 kadar tablet, Emin Bilgiç-Cahit Günbattı tarafından *Ankaraner Kültepe Tafeln* (AKT III), FAOS B-3, Stuttgart 1995'de işlenmiştir.

mühürleyiniz ve ¹⁴⁻¹⁹⁾ adamım Abūqar'a teslim ediniz ki, o, bana, Šamuha'ya getirsin..." Benzer şekilde, Ennum-Aššur, Allāku ve karısı Nuhšātum'a, Kt v/k 29'da da şöyle seslenmektedir: ¹⁾ a-na A-lá-ku ²⁾ ú Nu-ùh-ší-tim qí-bi₄-ma ³⁾ um-ma En-um-A-šūr-ma ⁴⁾ æup-pá-am ša ší-bi₄-a ⁵⁾ ša A-šūr-DÙG DUMU Ki-i-ki ⁶⁾ ù En-na-Sú-en₆ ⁷⁾ DUMU Í-lá-nim i-na ⁸⁾ KÁ.DINGIR ih-ri-im-ma ⁹⁾ i-na li-bi₄ sí-li-a-nim ¹⁰⁾ a-šar æup-pu-ú ¹¹⁾ ša ba-áb DINGIR ša-ak-nu-ni ¹²⁾ am-ra-ma æup-pá-am ¹³⁾ ša ku-nu-uk A-šur-DÙG ¹⁴⁾ ù En-na-Sú-en₆ ¹⁵⁾ šé-li-a-ma ¹⁶⁾ i-na ma-áš-ki-im ¹⁷⁾ ki-i ša šu-ma ¹⁸⁾ dá-ni-na-ma ¹⁹⁾ ku-un-kà-šu-ma ²⁰⁾ a-na Ha-áš-ta-i-li ²¹⁾ ú-lá a-na ^{d)} UTU.SIPAD ²²⁾ pì-iq-dá-šu-ma ²³⁾ lu-ub-lam..." ¹⁻³⁾ Allāku ve Nuhšātum'a söyle, Ennum-Aššur şöyle söyler: ⁴⁻⁸⁾ Şahitlerim (olan) Kiki'nin oğlu Aššur-æāb'ın ve İlanum'un oğlu Enna-Su'en'in belgesini Tanrı Kapısı'nda zarfladı. ⁸⁻¹⁶⁾ Tanrı Kapısı'nda bir tablet kabı içerisine konmuş olan tableti görünüz ve Aššur-æāb'ın ve Enna-Su'en'in mühürlü tableti çıkarınız ve ¹⁶⁻²³⁾ deri içerisinde onu, onunki gibi (hukuken) sağlamlaştırınız, mühürleyiniz ve Hašta-ilī'ye veya Šamaš-rē'um'a teslim ediniz, (onu) bana getirsin."

Yakınlık dereceleri belirtilmemiş olan, belki Ennum-Aššur'un iş ortakları olarak düşünebileceğimiz kişilerden gelecek olan tabletin mühürlenmesiyle ilgili meselenin ele alındığı bu metinde görüldüğü üzere, Nuhšātum, mühür sahibi bir kişiydi. Bir bayanın mühür sahibi olması, onun hukukî olaylarda da söz sahibi olduğunu göstermektedir ki, bu durum, M.Ö II.binde, kadınların toplumda ikinci plana itilmediğini ortaya koymaktadır.

Kültepe metinleri arasında, yukarıda bahsettiğimiz üzere, sadece Asurlu kadınlar değil, yerli bayanlar da ticaretle uğraşmakta,¹⁸ hatta kendilerine âit ölçü kapları da bulunmaktaydı. Anadolu'lu iş kadınlarına en güzel örnek Madawada¹⁹ isimli bayandır. Kendisinin tüccar olarak köle, gümüş ve tahıl ticaretiyle uğraştığı anlaşılmaktadır.

Madawada'ya âit işleyeceğimiz, Kt o/k 39 numaralı açılmamış zarf, Madawada'nın, Hu(w)ialka adlı yerli bir bayanı satın almasına ilişkindir. Metnin ilgili satırları şöyledir: ⁴⁾ Hu-ú-i-a-al-kà iš-tí ⁵⁾ DÍ-li-na ù a-ší-tí-šu ⁶⁾ Ma-da-wa-da ⁷⁾ ta-áš-am ... ⁴⁻⁷⁾ Madawada, Hu(w)ialka'yı Dilina ve karısından satın aldı..."

¹⁸ Kt 88/k 970;971; 972 (Veysel Donbaz tarafından " Three Court Proceedings Concerning Walaliašu'e An Anatolian Woman", Muhibbe Darga'ya Armağan, İstanbul 2008, s:209-222'de işlenmiştir.) nolu tabletlerde, tüccar, Šū-İštar'ın vekili Aššur-lamassī'nin, Šū-İštar'ın direktiflerine uymadığından ve bundan dolayı, Šū-İštar'ın zarara uğradığından söz edilmekte ve daha sonra konu, Šū-İštar'ın karısı, yerli Walaliašu'e'nin borçlarına gelmektedir. Walaliašu'nun neden borçlandığı çok net anlaşılmamakla birlikte, Aššur-lamassī, Walaliašu'e'nin borçlarıyla ilgilendiğinden, bu konuda yaptıklarından bahsetmektedir. Metinde, Walaliašu'nun ticarî bağlantıları hakkında net bilgiler bulunmamaktadır. Muhtemelen, Walaliašu'e, Anadolu'da ticaretle uğraşan bayanlardan biriydi.

¹⁹ Madawada isminin yazılışıyla ilgili olarak bkz. İrfan Albayrak, "Koloni Çağında Yerli Bir Bayan Madawada", III.Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri, Ankara 1998, s:1.

Metinde görüldüğü üzere, Madawada, köle alım-satımıyla uğraşan bir tüccardı. Ele alacağımız Kt o/k 40 envanter numaralı açılmamış zarfta da, Madawada'nın gümüş ve tahıl alacağı konu edilmiştir. Bu metinden onun, sadece köle ticareti ile değil, gümüş ve tahıl satışıyla da ilgilendiğini anlıyoruz. Metnin ilgili satırlarında şunları okuyoruz: “⁴ 1 *ma-na* KÙ.BABBAR 30 *na-ru-uq* ⁵ ½ ŠE ½ GIG 60 NİNDA ⁶ *i-ø-er Ta-mu-ri-a* ⁷ *Ta-li-a* ⁸ ù *Ì-a-ta-al-kà* ⁹ *a-šì-tí-šu* ¹⁰ *Ma-da-wa-da tí-šu* ¹¹ *iš-tù ha-muš-tim* ¹² *ša kà-šì-im ša qá-té* ¹³ *Ì-ku-pí-a* İTU.KAM *ša sà-ra-dim* ¹⁴ *li-mu-um ša qá-té* ¹⁵ *En-na-Sú-en₆ ú-æá-æám* ¹⁶ *a-na ø-bi₄-it ni-ga-lim* ¹⁷ *i-du-nu* KÙ.BABBAR *a-na* ¹⁸ *ha-ar-pì-i iš-qú-lu šu-ma* ¹⁹ *lá iš-qú-lu* 1 *ma-na-um* ²⁰ ½ *ma-na i-sà-hu-ur-šu-nu-tí* ²¹ KÙ.BABBAR *i-qá-qá-ad* ²² *i-na ka-ar-pì-ti-im ša Ma-da-wa-da* ²³ *i-ma-da-ad* ²⁴ *šal-mì-šu-nu* ²⁵ *ra-ki-is*” “⁴⁻¹⁰ Madawada, Tamuria, Talia ve karısı İatalka'dan 1 mina gümüş, yarısı arpa yarısı buğday (olmak üzere) 30 çuval tahıl ve 60 ekmek alacaktır. ¹¹⁻¹³ İkuppīya'dan sonra gelen *Kaššum*'un haftasından başlayarak, ¹³⁻¹⁸ *Sarrātum* ayı; Enna-Su'en'i takip eden *līnum*'un senesi; tahılı orak tutma zamanına kadar verecekler, gümüşü (ise) hasat zamanına kadar tartacaklar. Eğer ¹⁹⁻²⁰ tartmazlarsa 1 minaya ½ mina ilave edecek(ler). ²¹⁻²⁵ Gümüş, onların sağ olanlarının başlarında bağlanmıştır. Madawada'nın ölçü kabı ile ölçecek(ler).”

Madawada'ya âit ölçü kabından bahsedilmesi, onun bizzat tüccar olarak ticarete yer aldığını göstermektedir. Madawada'ya âit bir başka tablet, gümüş, tahıl, ekmek ve sığır alacağı hususunda bilgilerin kaydedildiği Kt o/k 64'tür. Metnin ilgili satırları şöyledir: “¹ 3 *ma-na* KÙ.BABBAR *i-ø-er* ² *Ku-bi-da-ah-šu* ù ³ *A-zu-ul-ša / a-šì-tí-šu* ⁴ *Ma-da-wa-da tí-šu* ⁵ *a-na* 2 *ma-na* KÙ.BABBAR 1 *ma-na* ⁶ KÙ.BABBAR *ø-ib-tám ú-øa-áb* ⁷ *a-na* 1 *ma-na* KÙ.BABBAR ⁸ 10 *na-ru-uq šé-am* ⁹ 10 *na-ru-uq ar-ša-tim* ¹⁰ 1 GUD *ma-ar-a-am* ¹¹ ù 60 NİNDA ¹² ŠU.NİGİN 4 *ma-na* KÙ.BABBAR ¹³ ù 20 *na-ru-uq* ¹⁴ *mì-iš-lu-um še-um* ¹⁵ *mì-iš-lam ar-ša-tim* ¹⁶ *i-na ha-ar-pí-a* ¹⁷ *i-da-šì-im...* ²² *i-na kà-ar-pí-tim* ²³ *ša Ma-dá-wa-dá* ²⁴ *i-ma-da-ad*” “¹⁻⁴ Madawada, Kubidahšu ve karısı Azulša'dan 3 mina gümüş alacaktır. ⁵⁻⁶ 2 mina gümüş için 1 mina gümüş faiz ilave edecek. ⁷⁻¹⁰ (Kalan) 1 mina gümüş için (ise), 10 çuval arpa, 10 çuval buğday, 1 besili sığır ¹¹⁻¹⁵ ve 60 ekmek (verecek). Toplam 4 mina gümüşü ve yarısı arpa, yarısı buğday 20 çuval tahılı ¹⁶⁻¹⁷ hasat mevsiminde ona (Madawada'ya) verecek ²²⁻²⁴ Madawada'nın ölçü kabı ile ölçecek(ler).”

Kt o/k 81 numaralı belgede de Madawada'nın ölçü kabından bahsedilmektedir. Metnin 1-12. satırlarında şunlar kayıtlıdır: “¹ 6 *na-ru-uq* ² ù 3 *kà-ar-pé-e* ³ *mì-iš-lam a[r-ša-ti]m* ⁴ *mì-iš-lam še-[a]m* ⁵ *i-ø-er Pé-r[u]-[a]* ⁶ *Ma-da-wa-da* ⁷ ù *Ì-dí-A-šur* ⁸ *[i]-šu-ú* ⁹ *[i]-na ha-ar-pí-im* ¹⁰ *i-kà-ar-pá-tim* ¹¹ *ša Ma-da-wa-da* ¹² *i-ma-da-ad...*” “¹⁻⁸ Madawada ve İddi(n)-Aššur, Perua'dan yarısı buğday, yarısı arpa (olmak üzere) 6 çuval ve 3 kap (tahıl) alacaktır. ⁹⁻¹² Hasat zamanında Madawada'nın ölçü kabı ile ölçecek...”

İşlediğimiz metinler doğrultusunda, Madawada'nın, özellikle gümüş ve tahıl ticaretiyle uğraşan, zengin bir tüccar olduğunu söyleyebiliriz.

Asurlu bayanlar gibi, yerli bayanlar da eşlerinin işlerini takip ediyorlardı. Bunlardan biri, Šašahšušar²⁰ adlı kadındır. Kocası Aššur-nādā'ya yazdığı AKT I, 15 nolu belgede,²¹ Šašahšušar'a yapılan gümüş ve arpa ödemeleri ve Aššur-nādā'nın vekillerinin ticarî aktiviteleri konu edilmiştir. Muhtemelen, bu bayan, kocası Asur'a, ticarî ürünler almaya gittiğinde ya da Anadolu'nun diğer şehirlerini, mal satmak amacıyla dolaştığında, onun Anadolu'daki işlerini idare ediyordu. Metnin ilgili satırlarında şunları okuyoruz: “⁽¹⁾ a-na A-šūr-na-da qí-bí-ma ⁽²⁾ um-ma Ša-ša-ah-šu-šar-ma ki-ma ⁽³⁾ a-ta tū-ú-ni 2/3 ma-na 5 GÍN KÙ.BABBAR ⁽⁴⁾ im-hu-ru-ma a-na Ú-ú-ur-ša-A-šūr ⁽⁵⁾ DUMU A-šūr-ma-lik i-dí-nu ⁽⁶⁾ 3 ku-ta-ni Ú-ú-ur-ša-A-šūr ⁽⁷⁾ il₅-qí-ma a-na É kà-ri-im i-dí-i ⁽⁸⁾ 12 GÍN KÙ.BABBAR KI Ša-ra-bu-nu-wa ⁽⁹⁾ im-hu-ru-ma i-a-tí i-dí-nu-ni-šu ⁽¹⁰⁾ 4 na-ru-uq še-am É Ku-du-bi-iš ⁽¹¹⁾ ub-lu-nim a-na-kam am-hu-ur-ma.... ⁽³³⁾ e-ú-e Ma-ma ú-lá iš-a-ma ⁽³⁴⁾ a-na-ku-ma a-áš-a-am...” “⁽¹⁻⁵⁾ Aššur-nādā'ya söyle, Šašahšušar şöyle söyler: (Eviden) çıktığın zaman (vekillerin) 2/3 mina 5 sheqel gümüşü aldılar ve Aššur-mālik'in oğlu Uūr-ša-Aššur'a verdiler. ⁽⁶⁻⁷⁾ Uūr-ša-Aššur, 3 kutānum kumaşını alıp kārūm dairesine depo etti. ⁽⁸⁻⁹⁾ 12 sheqel gümüşü Šarabunuwa'dan aldılar ve onu bana verdiler. ⁽¹⁰⁻¹¹⁾ Kudubiš ailesi(nden) 4 çuval arpayı getirdiler, burada kabul ettim... ⁽³³⁻³⁴⁾ Mama odunu satın almıyorsa ben satın alacağım...”

Tupezialga adlı yerli bayanın da kocası İlališka(n) ile tahıl ticaretine giriştiği, metinlerde, borçlu kişiler arasında kocası ile birlikte zikredilmesinden anlaşıl-maktadır. Kt 88/k 1087'de²² şu ifadeler kayıtlıdır: “⁽⁹⁾ 3 ma-na KÙ.BABBAR ù 2 na-ru-uq še-am ⁽¹⁰⁾ i-ú-er i-lá-li-iš-kà ú ⁽¹¹⁾ Tū-pè-zi-al-ga a-š[a-tí-šu] ⁽¹²⁾ Na-ki-iš-tū-ar Ha-nu ⁽¹³⁾ Ga-lu-ba Tū-ma-na ⁽¹⁴⁾ DUMU Bu-li-na Ši-wa-áš-me-i ⁽¹⁵⁾ GUDA ša Hi-gi₅-ša ⁽¹⁶⁾ i-šu KÙ.BABBAR a-na hi-ir-pi ⁽¹⁷⁾ i-ša-qú-lu...” “⁽⁹⁻¹⁶⁾ 3 mina gümüş ve 2 çuval hububat, İlališka(n) ve onun karısı Tupezialga, Nakištu(w)ar, Hanu, Galuba, Bulina'nın oğlu Tumana (borçludurlar), Higiša'nın rahibi Šiwašmei alacaklıdır. Benzer şekilde Kt 89/k 358'de²³ de, kocası ve birçok yerli isimle birlikte, borçlu kişiler arasında kaydedilmiştir. “⁽¹⁾ 1 me-at ú 60 ⁽²⁾ na-ru-uq še-um ⁽³⁾ Í-la-li-iš-kà-an ⁽⁴⁾ Tū-pe-zi-el₅-ga ⁽⁵⁾ Ga-lu-zu ⁽⁶⁾ Uš-na-ma ⁽⁷⁾ Ha-áš-ta-li ⁽⁸⁾ Bu-li-na ⁽⁹⁾ Ha-nu A-šu-áš-šu ⁽¹⁰⁾ Ta-ak-ša-na ⁽¹¹⁾ Í-ri-šu-nu ⁽¹²⁾ Ši-wa-áš-me-i ⁽¹³⁾ ku-um-ru-um ⁽¹⁴⁾ ša Hi-gi₅-ša ⁽¹⁵⁾ ú Sà-mi-lá ⁽¹⁶⁾ ba-pi-ri ha-bu-lu... ⁽²²⁾ a-na ha-ar-pi ⁽²³⁾ i-ša-qú-lu...” “⁽¹⁻¹⁶⁾ 160 çuval arpayı, İlališka(n), Tupezialga, Galuzu, Ušnama,Haštali, Bulina,Hanu, Ašuaššu, Takšana, İrişunu; Higiša ve Samila'nın rahibi Šiwašmei(ye), bira ekmeği de borçludurlar. ⁽²²⁻²³⁾ Hasat zamanına kadar ödeyecekler...”

²⁰ Šašahšušar, *ahšu*'lu erkek adlarından, *-šar* ekinin birleştirilmesiyle yapılmış bir bayan adıdır. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Emin Bilgiç, “Kapadokya Tabletlerine Göre Anadolu Kavimleri Üzerinde Araştırmalar”, A.Ü D.T.C.F Dergisi, sayı: I, c: II, Ankara 1943, s: 33-43.

²¹ Metnin işlendiği yer için bkz. Emin Bilgiç- Sebahattin Bayram-Cahit Günbattı- Hüseyin Sever, *Ankara Kültepe Tabletleri I*, (AKT I) Ankara 1990, s:32-34.

²² Bu metin Veysel Donbaz tarafından, “One 1-B Kültepe Text Concerning Onions”, *Landwirtschaft Im Alten Orient*, Berlin 1999, s: 151.

²³ Metnin işlendiği yer için bkz. Veysel Donbaz, a.g.m, s: 151.

Anlaşdığı kadarıyla, Tupezialga, aktif olarak, tahıl ticaretinin içinde yer alan bir bayandı.

Yerli iş kadınlarından bir başkası da Sisisi'dir.²⁴ AKT I, 60 nolu tablette²⁵ Sisisi'nin, iki yerli bayandan gümüş alacağı olduğu kaydedilmiştir. “¹)1/2 *ma-na* 4 1/2 *GÍN* ²) KÙ.BABBAR *i-øé-er* ³) *Na-ki-li-it* ⁴) *ù Ma-na-ma-na* ⁵) *Sí-sí-sí* ⁶) *tí-šu...*” “¹⁻⁶) Sisisi'nin, Nakkilit ve Mana-mana'da 1/2 mina 4 1/2 sheqel gümüşü vardır...”

Sisisi'ye âit bir başka belge AKT I, 72'de de Sisisi'nin, Šurama adlı yerli-den alacağı gümüş konu edilmiştir. Metnin 4-7. satırlarında şunları okuyoruz: “⁴) 1 1/2 *ma-na* 3 1/2 *GÍN* ⁵) KÙ.BABBAR *i-øé-er* ⁶) *Šu-ra-ma Sí-sí-sí* ⁷) *tí-šu-[ú]...*” “⁴⁻⁷) Sisisi'nin, Šurama'da 1 1/2 mina 3 1/2 sheqel gümüş alacağı vardır...”

Sisisi'nin de daha çok gümüş ticaretiyle ilgilendiği anlaşılmaktadır. Metinlerde alacaklı konumda görülmesi, onun, zengin bir tüccar olduğunu akla getirmektedir.

3. SONUÇ

İşlediğimiz belgeler çerçevesinde, Koloni Dönemi'nde, gerek Asurlu gerekse Anadolu'lu bayanların, ticarî ve hukukî yetkilere sahip, bilhassa ticaret hayatında ön plana çıkmış, hatırı sayılır, zengin iş kadınları olarak toplumda yer edinmiş olduklarını söyleyebiliriz. M.Ö 2000'li yıllarda, Anadolu'da ve Asur'da, kadınların ikinci planda tutulmadığını ve onların çalışma hayatlarına müdahale edilmediğini anlıyoruz. Yaklaşık 4000 yıl öncesinin şartları göz önüne alındığında, kadınların sosyal hayata bu denli katılımları, o dönem için oldukça önemli ve olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir.

²⁴ Bu isim için bkz. AKT I, Ankara 1990, s: 80.

²⁵ Metnin işlendiği yer için bkz. AKT I, Ankara 1990, s: 79-80.

KAYNAKÇA

- Albayrak, İrfan:** “Koloni Çağında Yerli Bir Bayan ‘Madawada’ ”, III. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri, Ankara 1998, s: 1-14.
- Balkan, Kemal:** “Eski Asur ve Anadolu’da Kızların Çocuk Yaşında Nişanlanması” Belleten, sayı: 200, c:LI, Ankara 1987, s: 417-427.
- Bilgiç, Emin:** “Kapadokya Tabletlerine Göre Anadolu Kavimleri Üzerinde Araştırmalar”, A.Ü D.T.C.F Dergisi, sayı: I; c: II, Ankara 1943, s:33-43.
- Bilgiç, Emin- Bayram, Sebahattin- Günbattı, Cahit-Sever, Hüseyin:** *Ankara Kültepe Tabletleri I (AKT I)*, Ankara 1990.
- Bilgiç, Emin- Günbattı, Cahit:** *Ankaraner Kültepe-Texte III(AKT III)*, (FAOS B-3), Stuttgart 1995.
- Dercksen, Jan Gerrit:** *The Old Assyrian Copper Trade In Anatolia*, İstanbul 1996.
- Donbaz, Veysel:** “One 1-B Kültepe Text Concerning Onions”, *Landwirtschaft Im Alten Orient*, Berlin 1999, s:148-153.
- “ Three Court Proceedings Concerning Walaliašu’e An Anatolian Woman”, *Muhibbe Darga Armağanı*, İstanbul 2008, s: 209-222.
- Garelli, Paul:** *Reveu d’ Assyriologie et d’ Archaeologie Orientale*, Paris 1965.
- Günbattı, Cahit:** “Kültepe Tabletlerine Göre Kadınların Ticarî Faaliyetleri Hakkında Bazı Gözlemler”, XI. Türk Tarih Kongresi Bildirileri I, c: I, Ankara 1994, s: 191-200.
- Kınal, Firuzan:** “Eski Anadolu’da Kadının Mevkii”, *Belleten*, sayı: 79, c: XX, Ankara 1956, s: 355-366.
- Kienast, Burkhardt:** *Die Altassyrischen Texte Des Orientalischen Seminars Der Universitat Heidelberg Und Der Sammlung Erlenmeyer Basel*, Berlin 1960.
- Kuzuoğlu, Remzi:** “Asur Ticaret Kolonileri Çağı’nda Anadolu Kraliçeleri”, *Belleten*, sayı: 262, cilt: LXXI, Ankara 2007, s:795-809.
- Veenhof, Klass R.:** *Aspects of Old Assyrian Trade and Its Terminology*, Leiden 1972.

This document was created with Win2PDF available at <http://www.win2pdf.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.
This page will not be added after purchasing Win2PDF.